Að bera kennsl á rányrkjutímarit

Helgi Sigurbjörnsson
Upplýsingafræðingur
Bókasafn Menntavísindasviðs HÍ
helgisig@hi.is

Er þörf á aðstoð við að meta tímarit til birtingar?

- Nýir rannsakendur búa við vanda að velja tímarit til að birta rannsóknir sínar í.
  - Óþekktir rannsakendur eiga erfiðara með að fá birtingu í virtustu ritunum
  - Þekkja síður inn á tímaritin í sínu fagi. – kemur með tímanum.
  - Fá gylliboð um birtingar, ritstjórn og annað í pósti.
  - Eiga á hættu að falla fyrir boðum vafasamra útgefenda.
  - Þurfa tímarit sem eru traustsins verð, sérstaklega í tengslum við greinar sem eru hluti af doktorsverkefnum.

  GOTT AÐ GETA FENGIÐ AÐSTOÐ VIÐ AÐ META RITIN

Fjármögnun fræðirita

- Hefð fyrir því að útgefendur sjálfir standi fyrir mjög litlum hluta kostnaðar.
- Höfundar fá ekki greitt fyrir greinar sínar en þurfa oftast að greiða fyrir birtingu.
- Ritrýnar fá ekki greitt fyrir vinnu sína
- Útgefendur selja einstaklingum aðgang að greinunum
- Útgefendur selja háskólum og bókasöfnum áskriftir að ritunum

- Kostnaður útgefenda: Utanumhald, ritstjórn, uppsetning og prentun ritsins?
- Kostnaður háskóla: Laun fræðimanns, fjármögnun rannsóknar, kaupir svo áskrift að greininni.

1.

LE IOVRNAL DES SCAVANS.

Du Lundy 5. Ianuier, M. DC. LXVII.

Par le S^r. G. P.

HISTOIRE DES IVIFS ECRITE PAR Flauius Ioseph sous le titre d'Antiquitez Iudaïques, traduite sur l'Original Grec par M. Arnauld d'Andilly. In fol. A Paris chez Pierre le Petit.

LE peu de commerce que les Iuifs auoient auec les autres peuples, & la pensée dans laquelle ils estoient que toute leur science deuoit consister dans l'intelligence de la Loy, leur ont fait regarder l'estude des langues estrangeres cóme vne occupation non seulement inutile mais encore profane, & leur ont mesme donné du mespris pour ceux qui s'appliquoient à les apprendre. Mais parce qu'il estoit necessaire pour faciliter la propagation du Christianisme, que tout le monde eust connoissance de ce qui s'est passé dans l'ancien Testament, Dieu a permis que nonobstant ce mespris il se soit trouué parmy eux des personnes tres-sçauantes dans la langue Grecque, desquelles il s'est seruy comme de truchemens pour instruire les Gentils. Et comme l'ordre qu'il a coustume de

A

APC (Article processing charge)

- Frábær hugmynd.
- Hvað ef við gætum fengið höfunda til að borga ekki bara fyrir birtinguna, heldur líka fyrir utanumhald, uppsetningu, ritstjórn, prentun og ***ætlað tap útgefanda af því að birta greinina í opnum aðgangi?***
- Köllum þetta gullið opið aðgengi.
- Kostnaður útgefenda við útgáfuna verður mun minni en áður var.

Hvað gerir rányrkjuútgefandi?

- Býður útgáfu í riti sem er annað en það sýnist.
- Viðheldur ekki því stranga gæðaeftirliti (ritrýni) sem viðgengst í fræðaútgáfu. En þykist gera það.
- Tekur við öllum greinum (magn umfram gæði)
- Miðar tekjur ritsins við „þjónustu við höfunda“ fremur en sölu á tímaritinu.
- Gefur út oft og mikið magn í senn (því fleiri greinar því meiri gróði)
- Vísar í áhrifastuðla sem eru rangir /og eða gervi.
- Reynir að fá greitt fyrir allt (helst frá höfundi og stofnunum hans.)

Nokkrar „gerðir rányrkju“ eða slakrar útgáfu

- **Hraðútgáfur** – ritrýniferlið er of stutt til að hægt sé að koma við almennilegri ritrýni, t.d. um 2 vikur. Auglýsa það.
- **Sérritaútgefendur**. Útgefendur gefa út mikið magn sérrita í hinu og þessu faginu.
- **„Ofur“- tímaritin** (Mega-journal) – leikið á áhrifastuðulinn (Impact factor).
- **Stolin tímarit** – þegar svindlari setur upp vefsíðu og auglýsir eftir greinum í nafni annars tímarits. Sjá t.d. Jokulljournal.com

Rauðu flöggin

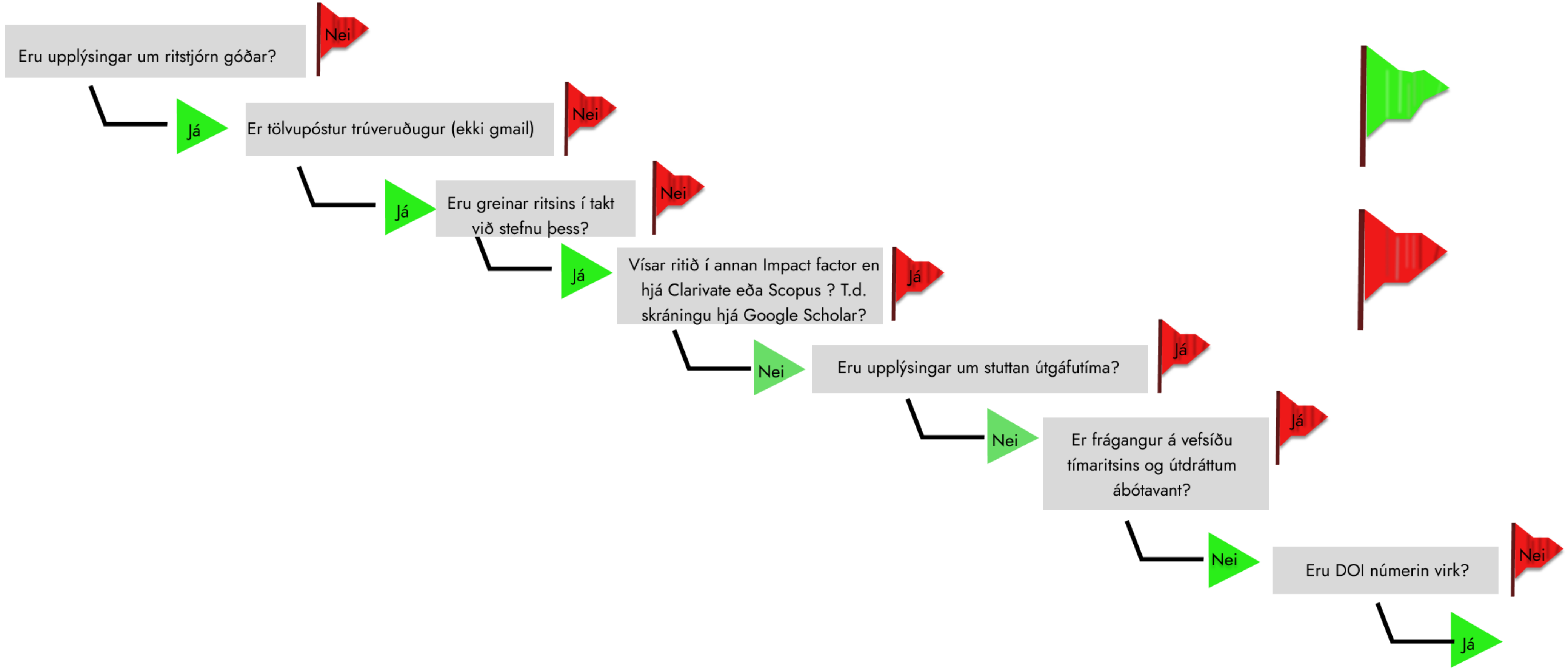

Hvernig get ég sannreynt?

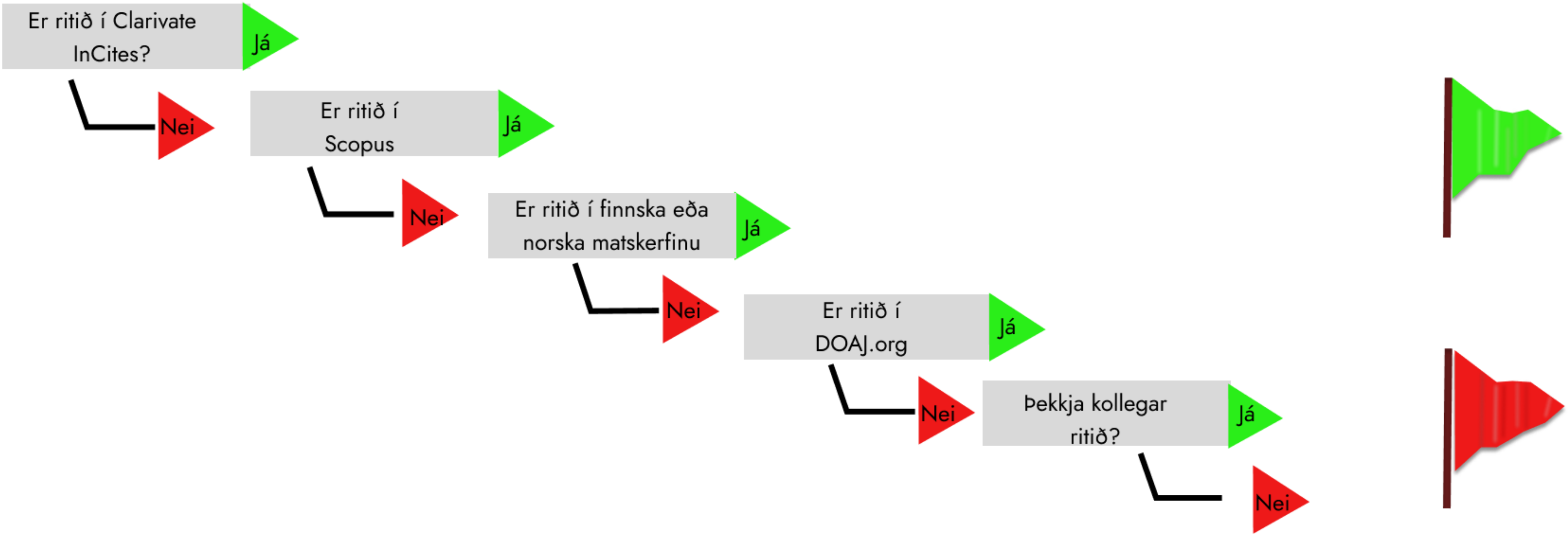

Þetta kemur ekki fyrir mig!

- En samt gerist það reglulega
- Sumir útgefendur sem eru vafasamir (ekki endilega rányrkja, en stunda léleg vinnubrögð) hafa gefið út fjölda greina frá okkar fólki.
- Think check submit https://thinkchecksubmit.org/
- Retraction watch https://retractionwatch.com/
- „Svartlistar“ –Beall‘s list https://beallslist.net/ -Ath ekki endilega góð leið
- Umræður á t.d. Researchgate
- En ef þetta kemur fyrir mig?

Leiðarvísar um val á tímaritum

https://leidarvisar.is/menntavisindasafn/fyrir_rannsakendur/timarit
https://leidarvisar.is/rannsoknarthjonusta/velkomin

Clarivate Journal Citation Reports

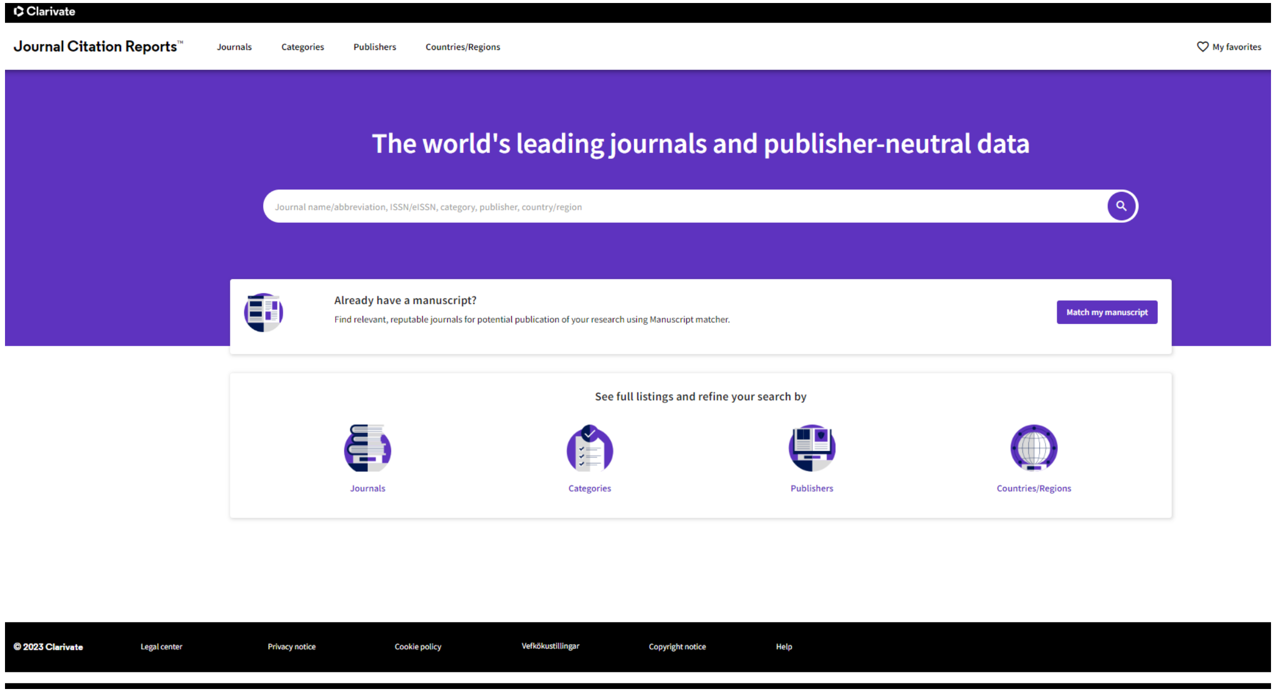

- Tilvísunarstuðlar tímarita og raðar eftir fjölda tilvísanna
- Ef ritið er skráð hér er það gott.
- Ef það er í top 20% í sínum flokki gefur það fleiri stig í ársmati en önnur rit.
- Tímaritum er skipt í fjóra fjórðunga eftir fjölda tilvísanna.

Scopus CiteScore

- Svipað og hjá Clarivate, en Elsevier heldur þessu úti. Ekki endilega sömu tímarit.
- Ef rit er hér gefur það 15 stig

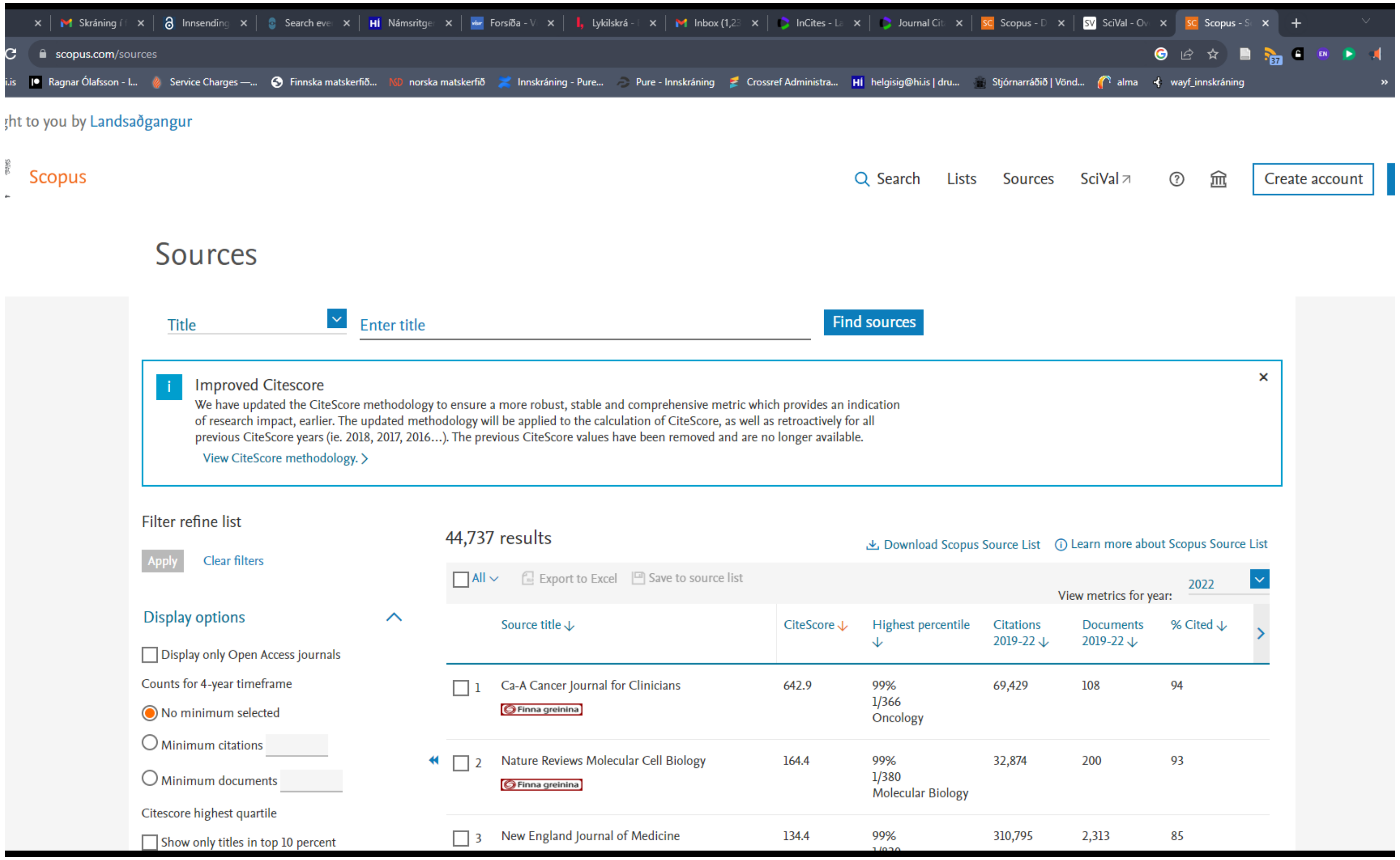

Finnska matskerfið og norska matskerfið

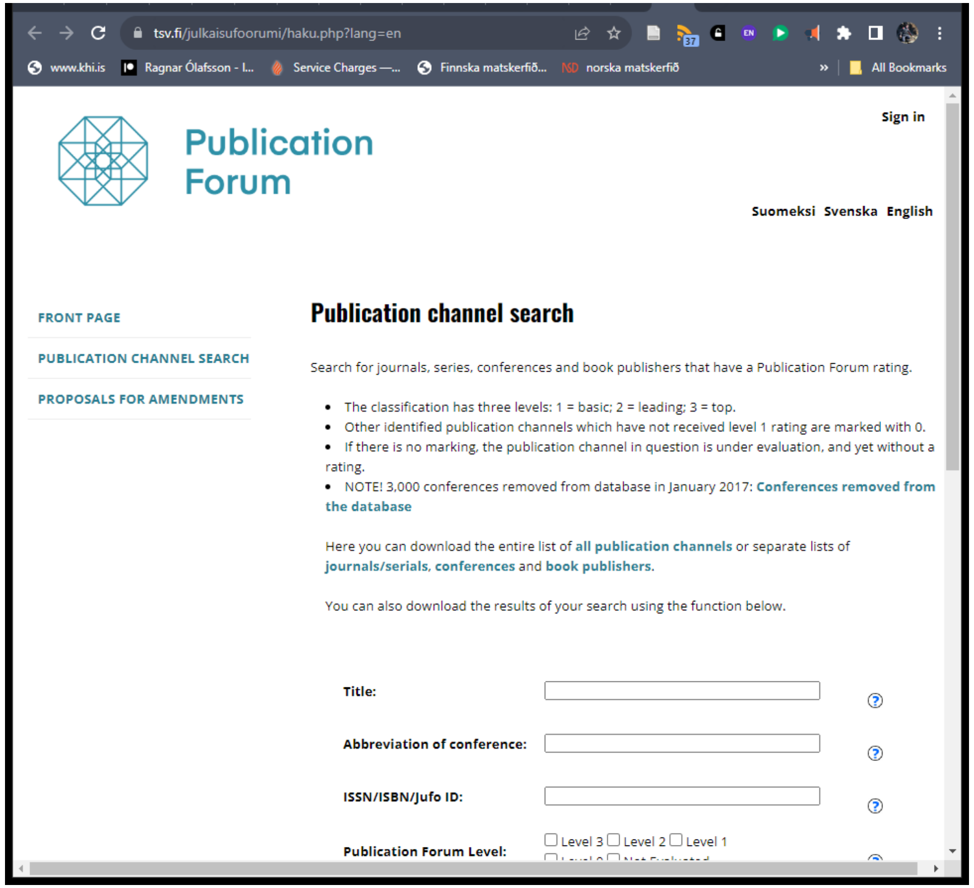

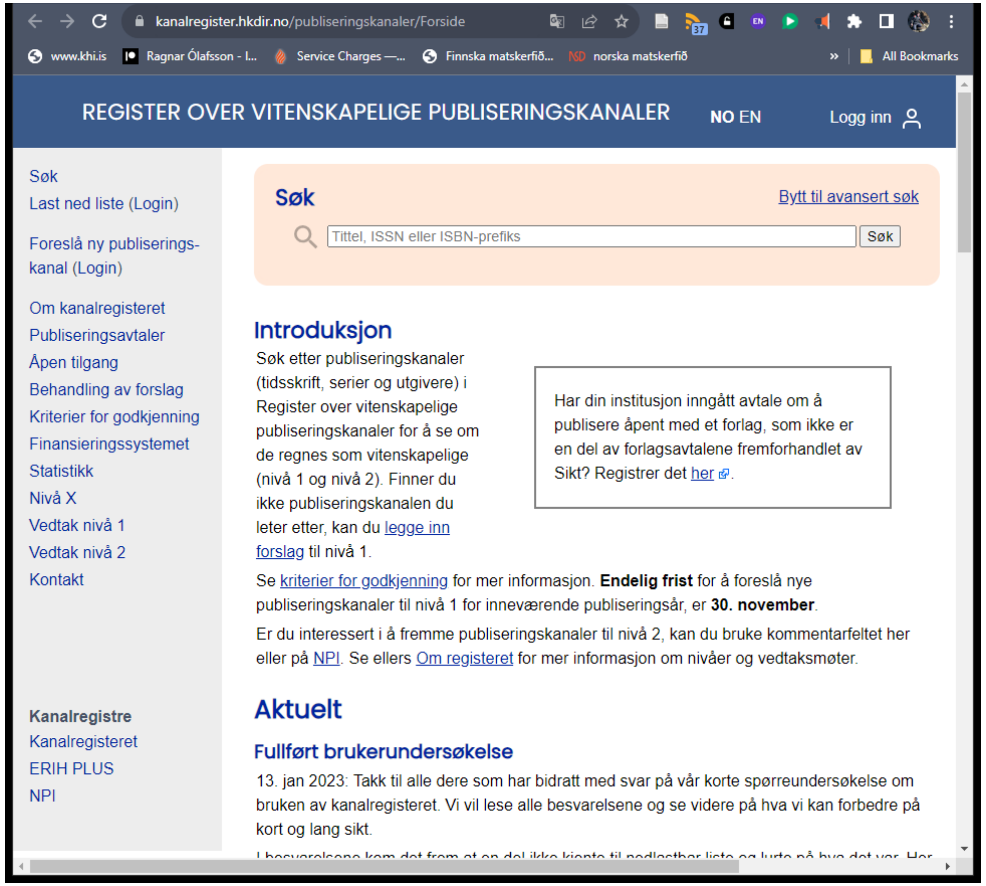

DOAJ.ORG – Directory of open access journals

- Tímarit í opnum aðgangi
- Ákveðin gæðastjórnun
- Hægt að sjá strax mikilvæg atriði á borð við APC, dreifingaréttinn, hvort ritið sé vottað (DOAJ seal) ofl.

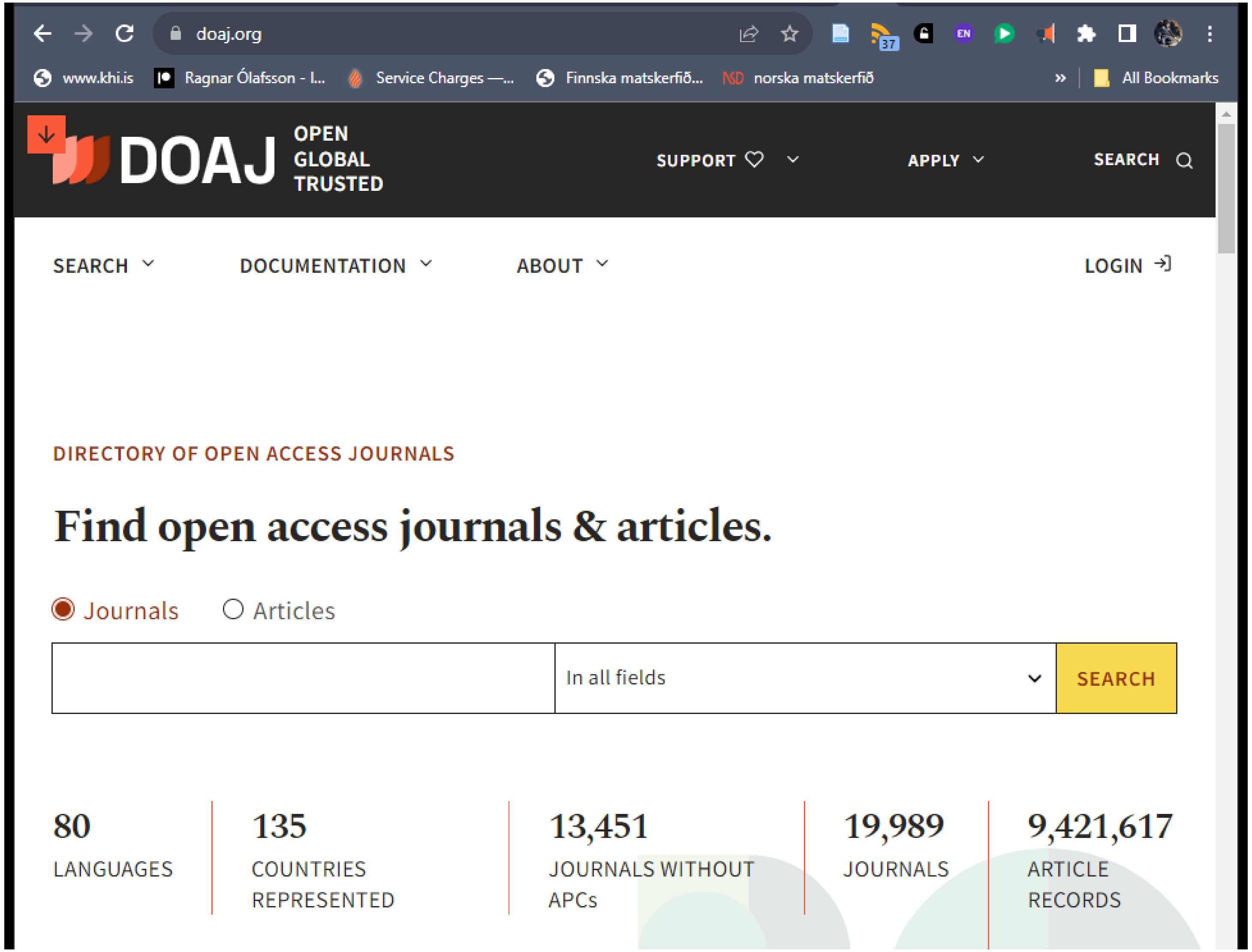

Framtíðin

- Gervigreindin mun gera okkur erfiðara fyrir
  - Illa uppsettar heimasíður gervirita = verður léttara að gera betri
  - Illa gerðir fiskipóstar = verða betur ritaðir og líklegri til að sannfæra
  - Birtar greinar í þessum blöðum munu líkja betur eftir fræðigreinum og yfirlestur sem höfundar fá til baka verður að öllum líkindum einnig frá gervigreind.
- Það er ekki gæði fræðigreinanna sem mun hraka, heldur vettvangur birtinganna. Ef markaðurinn er mettaður af rányrkjutímaritum verður erfiðara fyrir leikmenn að finna góðu ritin.
- Því fleiri gervirit – því meira um óáreiðanlegar og illa rýndar greinar.
- Mun vettvangur útgáfunnar breytast?